

ЛОГІКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АФОРИСТИЧНИХ ДЕФІНІЦІЙ

(на матеріалі німецької мови)

Н.А. Оніщенко, канд. філол. наук (Харків)

У статті розглядається сутність дефініції як логічного та мовного феномену, вивчаються афористичні дефініції як мікротексти, ще передають неконвенційний досвід і формують певні мовленнєві жанри. Афористичні дефініції демонструють логічні девіації, синтаксичні та семантичні трансформації у порівнянні з класичними, що зумовлюється особливостями парадоксального мислення і становить категорію “афористичності”.

Ключові слова: афоризм, афористичність, дефініція, інтертекстуальність, мікротекст, оказіональність, парадокс.

Н.А. Оніщенко. Логико-семантические и функциональные особенности афористических дефиниций (на материале немецкого языка). В статье рассматривается сущность дефиниции как логического и языкового феномена, изучаются афористические дефиниции как микротексты, передающие неконвенциональный опыт и формирующие определенные речевые жанры. Афористические дефиниции демонстрируют логические девиации, синтаксические и семантические трансформации в сравнении с классическими, что определяется особенностями парадоксального мышления и составляет категорию “афористичности”.

Ключевые слова: афоризм, афористичность, дефиниция, интертекстуальность, микротекст, окказиональность, парадокс.

N.A. Onishchenko. Logical-semantic and functional characteristics of aphoristic definitions in German. This paper discusses the essence of definition as a phenomenon of logics and language, focuses on aphoristic definitions as microtexts that provide non-conventional experiences and constitute specific speech genres. Aphoristic definitions show logic deviations, syntactic and semantic transformations compared with classic ones, which is determined by paradox way of thinking and constitute the category of “aphoristic character”.

Key words: aphorism, aphoristic character, definition, intertextuality, microtext, occasional features, paradox.

Дефініція є широко досліджуваним логічним і лінгвістичним явищем і розглядається як особлива форма інтелектуальної діяльності. З одного боку, вона споріднена з описом і порівнянням, з іншого із судженням – формою мислення, завдяки якій за посередництва ствердження або заперечення встановлюється зв'язок між предметом та його ознаками, або відношеннями між предметами. Дефініція є однією з логічних операцій над поняттям поряд з узагальненням, відмежуванням, поділом. Дефініції різних рівнів абстракції, точності і формальності не тільки складають той базис, на якому ґрунтується все наукове пізнання, але й виступають інструментом при побудові окремих наукових дисциплін і в цілому при розумовому осягненні будь-якої діяльності людини.

Культура дефініції була вироблена в Афінах у IV ст. до н.е. в суперечках про поняття, відбитих у діалогах Платона, і дефініція стала найважливішим інструментом античного раціоналізму. Раціональність мислення, здатного “прийняти” дефініцію, підтверджується тим, що будь-яке інше мислення, навіть дуже розвинене, як, наприклад, параболічне, не вдається до дефінування. Так, у всьому Старому Заповіті немає жодної формальної дефініції, предмет з'ясовується не через визначення, але через уподібнення на кшталт “притчі” [1].

За Т. Гоббсом, саме дефініція (на противагу декартівській інтуїції) лежить в основі знання. А оскільки пізнавальна діяльність нерозривно пов'язується філософом з мовою, то й мистецтво визначення – це власне вміння користуватися мовою

[5]. Отже, дефініції потрапляють у фокус вивчення не лише з огляду на їх логічну модельованість, але й вираження засобами мови.

У лінгвістиці об'єктом вивчення ставали наукові дефініції (О.С. Ахманова), словникові (І.Г. Ольшанський), дефініційний тип речення як семантико-синтаксичний спосіб кодування інформації в словникових визначеннях (Ю.Н. Караулов). Термінологічні дефініції визначалися як метатекст [15, с. 11], що відбиває деякий фрагмент наукової картини світу; їх текстова реалізація результує в дефініційних перифразах [4, с. 4] як наслідку семантичних транспозицій дефініцій на базі синтаксичних процесів згортання, ускладнення, розширення. І хоча нетотожність наукових і художніх дефініцій є очевидною [13], досі відкритим залишається питання про жанрово-специфічні особливості дефінування. З огляду на увагу лінгвістів до усталених форм комунікації, що становлять нерозривну єдність когнітивного і прагматичного аспектів, стрімкий розвиток лінгвогенетики, актуальним є звернення до дефініторних потенцій афоризму як мікротексту і конститuentу мовленнєвих жанрів, який відповідає за передачу альтернативного, неконвенціонального досвіду. Тож об'єктом дослідження в цій роботі є німецькомовні афористичні дефініції, які вивчаються на предмет логічних девіацій, зумовлених афористичним мисленням, синтаксичних, семантичних, трансформацій, інтертекстуальних потенцій. Гіпотетично конфігурація цього трансформаційного комплексу є підґрунтям для розрізнення афористичних і класичних дефініцій (у визначенні критеріїв їх відмежування, а отже в уточненні категорії "афористичності" пролягає мета роботи). Матеріал дослідження становлять 1216 німецькомовних афоризмів у формі дефініції, вилучених методом суцільної вибірки зі словників цитат і афоризмів, а також німецькомовних інтернет-форумів, де вони маркують статус користувача.

Дефініція обов'язково складається з двох частин: означуваного (лат. *definiendum*, скорочено Dfd), означального (лат. *definiens*, скорочено Dfn). Класичною є розглянута ще Аристотелем дефініція "через рід і видову відмінність" [3], що постулює рівнооб'ємність Dfd і Dfn, у якій Dfd виділяється з

певної більш широкої області предметів (роду, "genus proximum") за допомогою вказівки на його специфічні властивості (видові відмінності, "differentia specifica").

Первинний розподіл дефініцій на остенсивні і вербальні, реальні і номінальні в сучасній логіці відповідає розрізненню так званих семантичних і синтаксичних дефініцій: у перших Dfd і Dfn являють собою мовні вираження різних рівнів абстракції (значення терміна визначається через властивості предметів), у других Dfd і Dfn належать до одного семантичного рівня (значення Dfd визначається через значення Dfn). Синтаксичні дефініції релевантні для математичної логіки, мов програмування, оскільки відповідають критерію конструктивності, вимірності введеної даною дефініцією величини. Для фізики та інших природничих наук такі дефініції уможливають визначення величин через опис операцій, за допомогою яких вони вимірюються. Також математика і логіка оперують фундаментальними і нефундаментальними дефініціями, генетичними (вказують на порядок породження величини), рекурсивними (відтворюють схеми одержання нових значень із уже отриманих) і т.ін. [7]. Для гуманітарного знання більш притаманні семантичні дефініції, в яких Dfd завжди є словом (терміном, поняттям, ім'ям концепту), Dfn же може бути як словом, так і конкретним, реальним предметом; можливі і мішані, креолізовані форми.

Оскільки дефінування в раціоналістській парадигмі є продовженням судження, то за критерієм істинності/неістинності воно може бути гіпотетичним (припущенням), асерторичним (констатацією), аподиктичним (імперативним). Кількісний критерій згорнутості /розгорнутості Dfd визначає експліцитні, імпліцитні, контекстуальні дефініції. До всіх згаданих видів дефініцій висувається ряд загальних вимог (принципів), порушення яких викривляє пропозиції, що формально мають форму дефініції [6, с. 62]: правило перекладності / елімінованості (рівнооб'ємність Dfd і Dfn, можливість взаємної заміни Dfd і Dfn), правило однозначності / визначеності (одичність Dfd для кожного Dfn), правило відсутності порочного кола (Dfn дефініції не повинен залежати від Dfd). Загалом Dfn має вирази-

ти “внутрішню сутність речі” [11, с. 352], її “генетичну причину (causa efficiens)” [12, с. 597].

Втім, сучасна логіка науки визнає припустимим порушення правил дефінування, так само як і універсального принципу ефективності, якщо цього потребує врахування конкретних особливостей ситуації. Власне, це порушення фактично закладене в класичній формулі дефініції $x \sim df\ y$, де x – скорочення від y (читається “ x дефініторно дорівнює y ”). Необхідність додавання терміна “дефініторно” концептуально необхідно, тому що рівність між компонентами дефініції в “своєї рівності не дорівнює собі” [4, с. 15]. У цьому полягає так званий парадокс дефініції: дефініція, ґрунтуючись на відношеннях тотожності, має порушувати еквівалентність означуваного і означального, вводячи невідомі реципієнту компоненти значення.

Дефініція є розумовою операцією, а отже проявом певного типу мислення, засобом конструювання мовних картин світу. Для наукового мислення характерна зверненість питання науки на неї самої, автоімперативність, рефлексивність; будь-яка відповідь народжує невдоволеність, новий пошук, нове знання про незнання [9, с. 243]. Наукова картина світу будується на засадах теоретизації – переходу від емпірії до теорії за рахунок ідеалізації та абстрагування, “побудуванні ідеалізованого об’єкта і предичіюванні йому абстрактних властивостей/відношень” [9, с. 248]. Внаслідок розумової операції наукового дефінування відбувається формування сигніфіката з узуальних видових характеристик Dfd , тож формула $Dfn(y)$ для $Dfd(x)$ матиме вигляд $Dfn = B + n_1 + n_2 + n_3 \dots$, де B – показник найближчого роду, а n – додаткові видові характеристики.

Науковому дефінуванню протиставляється художнє як таке, що, за визначенням В.Є. Трусова, лише імітує логічне визначення і є продуктом синтезу логіко-аналітичного й асоціативно-метафоричного мислення в контексті ідіостилію. В основі художнього дефінування лежить розумова операція, діаметрально протилежна явищу компресії наукової мови [13, с. 19], причому експансія відбувається з рахунок додавання “особливих *оказіональних* ознак, актуальних для письменника й таких, що

відображають його індивідуальну картину світу. Ці ознаки розширюють сигніфікативний шар значення слова, приписують йому “оказіональний” сигніфікат, що реалізується не в мові, а в мовленні” [13, с. 5]. За В.Є. Трусовим, художнє означальне розширюється за формулою $[...] + n_{1,2,3...} + o_{1,2,3...}$, де n – видові характеристики, що відповідають узуальній лексикографічній інтерпретації поняття; o – додаткові видові характеристики означуваного, що створюють протиріччя між лексичною одиницею і тим референтом, до якого вона, за задумом автора, нас відсилає” [13, с. 16].

Наукове і художнє мислення не можуть бути категорично протиставлені. Людська свідомість потребує стимулювання до нової пізнавальної діяльності, й для повноцінного осягнення цікавлячого об’єкта недостатньо узагальнення його суттєвих, диференційних ознак, формування рефлексивного мислення потребує об’єднання “розрізнених, зовні не зв’язаних один з одним фактів в єдину систему, інтенцію-розуміння, зміст” [10, с. 8]. Цю гносеологічну задачу вирішують афоризми, створюючи образну, естетично вагому проблемну ситуацію на максимально квантитативно обмеженому інформаційному просторі. Поряд з цими характеристиками художнього мислення, афоризмам властива принципово наукова форма “приховування лиця” – посилення на авторитетну думку, цитатність, оскільки саме “за посередництва цитати науковець у змозі нарощувати достовірність того відносного знання, яке він має виказати в своїх текстах” [8, с. 65]. Результуюча з наукової, дидактична функціональна складова афоризму реалізується завдяки його лаконічній текстовій формі, що легко запам’ятовується і рекурентно відтворюється. Формально афоризми можуть бути простими ($A=B$) і поширеними ($A=B+$) дефініціями: *Wissen ist Macht* /Francis Bacon/; *Genie ist Fleiß* /Theodor Fontane/; *Aphoristiker ist ein Koch, dessen Rezepte auf Grundnahrungsmittel verzichten, er bietet seinen Gästen nur die Gewürze* /Ron Kritzfeld/.

У найбільш розповсюджених визначеннях афоризму поряд з ознаками “логічний умовивід”, “узагальнення”, “короткість”, “виразність”, “образність”, “предикативна структура” відзначається

ся поєднання раціонального і парадоксального [10, с. 10; 14, с. 7; 13, с. 17]. Співвідношення раціональності – парадоксальності пов'язане з філософією загального смислу (докси у термінології Жюльєн Дельоза) і полягає у теоретично взаємовиключному співвідношенні символу і смислу: символ, що має конкретну форму, а з нею і ясно окреслені межі, несе в собі зміст, що не має меж [10, с. 18]. Парадоксальність, заснована на логічному протиріччі, тим більша, чим більша глибина залягання смислів, що виключають один одного, в семантичних структурах сполучуваних одиниць [2, с. 190]. У поєднанні з короткістю, парадоксальність виключає складну і поступову аргументацію, і тим трансформує персуазивну функцію класичних дефініцій в імпресивно-полемічну функцію афоризмів: напр. *Schriftsteller ist ein Mann, dem das Schreiben schwerfällt* /Thomas Mann/.

Маючи форму класичних дефініцій, афористичні порушують їх закони з метою створення парадоксальності. Це підтверджується й саморефлексивними афоризмами, образність яких імплікує негативне ставлення афористів до формальної логіки: вона порівнюється з гамівною сорочкою, підніжкою для думки: *Logik – die Zwangsjacke der Phantasie* /Helmut Nahr/, *Steigbügel für den Geist* /Franz Grillparzer/.

Основним принципом дефінування, який порушується в афоризмах є універсальність (A=B за будь-яких умов). Абстрактна всеохоплюючість підміняється:

а) типовою для профанного досвіду ситуацією: *Ausgeben – Einkommen plus Kredit* (хоча насправді закон ринкової економіки звучить: *Einkommen minus Gewinn*); *Abwesend – den Angriffen von Freunden und Bekannten ausgeliefert, verleumdet, geschmäht* /Ambrose Bierce/; *Regen ist die Folge des Zusammentreffens von Hochdruckgebieten mit Kaltfronten, feuchten Luftmassen und Wochenenden*; б) окремою іпостасю Dfd: *Apfel ist das Sündenfallobst* /Hans-Horst Skury/ (яблуко виступає виключно як біблійний артефакт); *Barkeeper ist ein Beichtvater für Leuten, die nicht in die Kirche gehen* (еспікується другорядна функція бармена як уважного співрозмовника); с) на-

ціонально-культурно маркованим сегментом картини світу: *Bock ist jenes Tier, welches auch als Bier getrunken werden kann* /Wilhelm Busch/ (каламбурне ототожнення тварини і типово німецького сорту пива); *Sparen ist das Versagen eines Genusses in der Gegenwart für die Zukunft* /Immanuel Kant/ (експлікація особливого ставлення німців до ощадливості).

Іншими логічними девіаціями, які створюють категорію афористичності у дефініціях є:

- заперечення загальноприйнятого досвіду (*Frau – die einzige Mausefalle, die der Maus nachläuft*);
- суб'єктивна оцінка, додаткова експлікація суб'єкта (*Tabak ist die einzige Entschuldigung für Columbus' Missgeschick, Amerika entdeckt zu haben* /Sigmund Freud/; *Ein deutscher Schwank ist eine der traurigsten Sachen, die es auf der Welt gibt* /Kurt Tucholsky/; *Die Schweiz ist eine verbesserte, von Druckfehlern gereinigte Ausgabe der Deutschen* /Karl Julius Weber/; *Egoist ist ein Mensch, der nicht an mich denkt* /Eugene Labiche/);
- обернення причини і наслідку, обернена перспектива (*Die Hängematte – viele Löcher, die mit festen Stricken miteinander verbunden sind*; *Roggen ist ein unfertiger Whisky* /Ambrose Bierce/);
- порушення родо-видових відношень (*Das Haus ist ein hohes Bauwerk, das Menschen, Ratten, Mäusen, Käfern, Wanzen, Fliegen, Mücken, Flöhen, Bazillen und Mikroben als Heimstätte dient* /Ambrose Bierce/);
- невизначений дейксис у Dfn (*Hölle sind die anderen* /Jean Paul Sartre/);
- ототожнення через заперечення (*Charakter ist die Unfähigkeit, anders zu sein* /Ron Kritzfeld/; *Chaos ist die Ordnung, die wir nicht verstehen* /Konstantin Wecker/; *Hass ist die gescheiterte Liebe* /Sören Kierkegaard/; *Pessimist ist ein Optimist mit Erfahrung* /Ursula Merzenich/).

Останнє порушення відзначається використанням конотативних антонімів/ синонімів/ЛСВ: *Die Anteilnahme (+) ist die gesellschaftliche Form der Zudringlichkeit (-)* /Hans Lohberger/; *Archiv (0) – alphabetisch zugeordnete Makulatur (-)* /Michael Schiff/; *Image (+) – die Kunst, jemand ein Gesicht*

(0) zu geben, der höchstens eine Visage (-) hat /Ralph Boller/.

Однак у цілому найтипівішим для афоризмів порушенням правил дефінування є експлікація у Dfn другорядних або латентних сем Dfd, що можна вважати прототиповою складовою категорії афористичності: *Abgeordnete sind Menschen, die vom Volk unterhalten werden* /Hugo Ernst Käufer/; *Die Hälfte ist manchmal mehr als das Ganze* /Hesiod/; *Haut ist der Sitz zahlreicher Ekzeme, Flecken, Ausschläge und ähnlicher Dinge, die den Hautärzten eine sichere Existenz garantieren* /Helmer Kuhnhardt/; *Antipathie ist das Gefühl, das einem der Freund eines Freundes einflößt* /Ambrose Bierce/; *Arzte sind die Menschen, die die lateinischen Namen für deine Leiden wissen* /Carl Zimmer/; *Buch ist der Rohstoff für einen Film; Demokratie ist ein bei den Wahlen immer auftauchender Begriff* /Gerd Wollschon/; *Gnu ist ein Tier, das vorwiegend in Kreuzworträtseln vorkommt; Skipiste ist ein Umweg zum Orthopäden* /Ralph Boller/.

Враження випадковості ознаки Dfd, покладеної в основу Dfn, генетично зумовлено “вирваністю” афористичних дефініцій з контексту. Так, випадковою ознакою людини можуть вважатися червоні щоки: *Mensch ist ein Tier, das rote Backen hat.* /Friedrich Nietzsche (S. 108)/. Але повнота інтертекстуальних зв’язків з прецедентним текстом “Так казав Заратустра” знімає випадковість – Ніцше неодноразово наголошує, що сором є невід’ємною частиною людини: *Scham, Scham, Scham – das ist die Geschichte des Menschen* (Nietzsche, S. 109).

Інтертекстуальні зв’язки афоризму мають не виключно мотиваційний характер. Вони уможливають декодування імпліцитних смислів – процесу, що лежить в основі лудичної функції афоризму. Для адекватної експлікації потрібне знання:

- прецедентних текстів, особистостей: *Wilhelm Tell ist noch immer der einzige Schweizer, den die ganze Welt kennt* /Friedrich Dürrenmatt/; *Klarheit ist die Höflichkeit des Schriftstellers* /Jules Renard/

← *Pünktlichkeit ist die Höflichkeit der Könige* /Ludwig VIII. von Frankreich/; *Psychiater ist ein Arzt, der Leid mit Freud vertreibt;*

- типових ситуацій, реалій: *Abwässer – neuzeitliche Bezeichnung für Rhein, Elbe, Donau und ihre sämtlichen Nebenflüsse;*

- особливостей ментальності, окрема аксіологічної ідентифікації лінгвокультурною спільнотою самої себе і оточення: *Schadenfreude ist ein Wort, das es nur im Deutschen gibt* /Chandra Singh/; *Reue ist Verstand, der zu spät kommt* /Ernst Freiherr von Feuchtersleben/; *Schweigen ist eine Unterhaltung mit dem Engländer* /Heinrich Heine/; *Hölle ist ein Ort, an dem Engländer kochen, die Italiener Lastwagen bewachen und die Deutschen Fernsehunterhaltung machen* /Robert Lembke/; *Deutschland ist ein Land, in dem es keine Revolution geben kann, weil man dazu den Rasen betreten müsste* /Josif Stalin/.

Інколи афоризм сам стає прецедентним текстом, що спричиняє наслідування його моделі, а отже – варіативність на парадигматичному рівні: *Historiker ist ein rückwärts gewandter a) Journalist* /Karl Kraus/ b) *Prophet* /Friedrich Schlegel/.

Філософська витонченість змісту, логічна неформальність, інтертекстуальність/інтердискурсивність уможливають функціонування афоризму як центральної складової низки мовленнєвих жанрів – як традиційних (тост, привітання, епіграма), так відносно нових, насамперед жанрів електронної комунікації, зокрема так званого “віртуального статусу”. Априорна анонімність учасників віртуального спілкування спонукає їх до пошуку засобів компактної самоідентифікації. Статус, розташований поряд з нікнеймом, відразу привертає увагу читачів блогу або учасників форуму і покликаний визначити його власника як цікавого і непересячного співрозмовника: напр. статуси користувачів на одному з німецькомовних філософських форумів: *Eigenliebe ist der Beginn einer lebenslangen Romanze. Der einzige Weg, einen Freund zu haben, ist der, selbst ein solcher zu sein. Der Glaube an Gott ist eine bequeme Art, Verantwortung abzugeben* (Knuddels.de-Forum). За відсутності очікуваної реакції з боку потенційних комунікантів мовець вдається до експлікації своєї метакомунікативної інтенції, можливої завдяки референтному характеру афоризму: „Was denken Sie

darüber? (Was halten Sie davon?)“ Напр: „*Pessimisten sind Optimisten mit Erfahrung*“ – *Was meint ihr dazu?* (Fragen. Antwort. Entdecken; Gute Frage). Така онтологічна характеристика афоризму, як відтворюваність, реалізується в електронній комунікації за рахунок автоматичного повторення статусу в кожному пості; щільність афористичної концептосфери (множинність концептів, що об’єктивуються афоризмами) – у формі повсякчасної можливості зміни статусу залежно від ситуації. Тож афоризми можна вважати одиницями/ мікротекстами, конформними жанру “віртуальний статус”.

Таким чином, афористичні дефініції є мікротекстами, що реалізують у мові та мовленні категорію афористичності. Категорія афористичності виступає комплексним феноменом, що має свої прояви на декількох рівнях: формальному (компресія), логіко-семантичному (дефініторні девіації, парадоксальність), стилістичному (образність), гіпертекстовому (інтертекстуальне конструювання смислів). Реалізація категорії афористичності уможлиблює функціонування афористичних дефініцій в мовленнєвих жанрах, зокрема в жанрі “віртуальний статус”, де вони виконують передусім фатичну і характеризуючу функції. Перспективним залишається з’ясування функцій афористичних дефініцій в інших жанрах, а також виявлення логічних операцій в основі недіфініторних афоризмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С.С. Два рождения европейского рационализма / С.С. Аверинцев // Вопросы философии. – 1989. – № 3. – С. 3–13. 2. Апресян Ю.Д. Тавтологические и контрадикторные аномалии / Ю.Д. Апресян // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов : сб. науч. трудов / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1989. – С. 186–197. 3. Аристотель. Аналитики первая и вторая / Аристотель ; пер. с греческого. – Л. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1952. – 440 с. 4. Безрукова Е.И. Дефиниционные отношения в предложении и тексте : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04/ Е.И. Безрукова. – Белгород, 2004. – 180 с. 5. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Томас Гоббс. – Режим доступа: <http://lib.ru/FILOSOF/GOBBS/leviafan.txt> 6. Логика/ Под ред. Д.П. Горского и П.В. Таванца. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1956. – 279 с. 7. Оп-

ределение / Ю.А. Гастев // БСЭ online. – Режим доступа: <http://cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/084/635.htm> 8. Парахонский Б.А. Семиотический субъект и субъект познания / Б.А. Парахонский // Логика, психология и семиотика: аспекты взаимодействия : сб. науч. трудов/ АН УССР, Ин-т философии; Отв. ред. Б.А. Парахонский. – К. : Наукова думка, 1990. – С. 59–70. 9. Рябцева Н.К. Интеррогативность научного языка / Н.К. Рябцева // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов : сб. науч. трудов / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1989. – С. 241–259. 10. Сазбандян Т.В. Функции афоризмов в структуре и динамике познавательной деятельности человека : автореф. дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.01 / Т.В. Сазбандян; Рос. гос. ун-т туризма и сервиса. – М., 2008. – 27 с. 11. Спиноза Б. Избранные произведения : Том 1 / Бенедикт Спиноза. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – 631 с. 12. Спиноза Б. Избранные произведения : Том 2 / Бенедикт Спиноза. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – 726 с. 13. Трусов В. Е. Своеобразие дефиниции в различных функциональных стилях как разновидностях типов мышления (на материале научного и художественного стилей) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / В.Е. Трусов; Саратов. гос. ун-т имени Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 2008. – 22 с. 14. Шарманова Н.М. Украинська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Н.М. Шарманова ; Харківський нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – 20 с. 15. Шилова Е.В. Терминологическая дефиниция как метатекст в русскоязычной и англоязычной научно-технической литературе : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Е.В. Шилова. – Екатеринбург, 2005. – 226 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Das große Falken Buch der modernen Zitate / Hrsg. Michael Adam. – Niederhausen : Falken, 1994. – 510 S. 2. Das große Handbuch der Zitate. 25000 treffende Aussprüche und Sprichwörter von A-Z /Hrsg. Hans-Horst Skupy. – Güstersloh : Bertelsmann Lexikon Verlag, 1993. – 1136 S. 3. Datenbank der Zitate. – Режим доступа: www.zitate-datenbank.service-itzehoe.de 4. Fragen. Antwort. Entdecken. – Режим доступа: <http://de.answers.yahoo.com/question/index?qid=20070108004956AAldoMc> 5. Gute Frage. – Режим доступа: <http://www.gutefrage.net/frage/pessimisten-sind-optimisten-mit-erfahrung> 6. Gut zitiert. – Режим доступа: www.gutzitiert.de 7. Knuddels.de-Forum – Режим доступа: <http://forum.knuddels.de/>

ubbthreads.php 8. Mackensen L. Redensarten. Sprichwörter / L. Mackensen. – Hanau : Verlag Werner Dausier, 1985. – 887 S. 9. Nietzsche F. Also sprach Zarathustra / F. Nietzsche. – СПб. : Корона принт.

КАРО, 2004. – 448 с. 10. Tange E.G. Lexikon der boshafte Zitate / E.G. Tange. – Frankfurt am Main : Eichborn, 1997. – 588 S.

© Н.А. Оніщенко, 2010